

KRAANVOGELS OVER DE KEMPEN NAJAAR 1994.

PEER BUSINK

Inleiding

Het blijft altijd iets bijzonders als wij, Kempische vogelaars, hier in Zuidoost-Brabant in het najaar Kraanvogels over zien komen. Al is onze regio nog lang niet de slechtste van Nederland om ze te zien.

Er zijn jaren, dat het "Grus-grus-geluid" in de Kempen niet of nauwelijks gehoord wordt. In andere jaren daarentegen, vooral bij oostenwind, blijkt de trekbaan van hun broedgebieden naar het zuiden, meer onze kant op te komen. En zoals bekend is, wordt dan ook de Strabrechtse Heide en in meerdere mate de Peel, uitgekozen voor een overnachtingsplaats. Dan kan het wel eens voorkomen dat de opgetelde waarnemingen in getallen van vijf cijfers kunnen worden uitgedrukt.

Het najaar van 1994 kan ook zo'n jaar geweest zijn. En dit zal zeer zeker het geval zijn als ook de aantallen van de nachtelijke doortrekkers bij die van geziene dagtrekkers opgeteld zouden kunnen worden. Want het nasale kranengeriep is in het vorig najaar in de nacht nogal eens gehoord.

Trefkans

Trouwens alle waarnemingen komen natuurlijk alleen van mensen, die weten hoe het geluid van Kraanvogels klinkt, of die deze vogels op de grond of in de vlucht kunnen herkennen. Dit is echter een beperking wanneer je zou willen weten hoeveel er werkelijk over onze regio zijn doorgetrokken. Ondanks het feit dat het ontdekken en zien van Kraanvogels door meer of minder geoefende vogelaars toch een toevalstreffer blijft, worden Kraanvogels ook "ontdekt" door niet-vogelaars. Wanneer Kraanvogels door mensen, die geen of nauwelijks vogelaar zijn, gezien worden, dan zullen ze vaak aangezien worden voor ganzen.

En wat je dan ook nog vaak hoort vertellen is: hoe duidelijker ze dan in een V-formatie vliegen, hoe strenger de winter gaat worden. Vliegen ze in een slordige formatie dan wordt het waarschijnlijk een kwakkelwinter.

Toch ook voor geoefende vogelaars lijkt m.i. de kans redelijk klein dat men overvliegende Kraanvogels opmerkt. Want ofschoon er in november 1994 duizenden zijn doorgetrokken zijn er toch heel weinig Kempische vogelaars, die het afgelopen najaar een Kraanvogel gezien hebben.

Hoe kan dat nou? Kraanvogels moeten toch opvallen? Hierover heb ik nagedacht, beter gezegd: doorgefantaseerd. Gezien het aantal "groenverenigingen" in onze regio, kun je met een hele natte vinger inschatten dat 1 op de 4.000 Kempenaren wordt geacht iets van vogelherkenning af te weten. Wanneer een groep Kraanvogels over de Kempen vliegt (voor de eenvoud: 30 km lang en 30 km breed), dan is er een kans dat zo'n groep vogels door duizend mensen in de Kempen herkend kan worden, als zijnde een groep Kraanvogels.

Maar deze duizend "vogelkenners" kunnen niet allen tegelijkertijd dezelfde groep zien. Want een groep Kraanvogels zal zich lijnvormig in de richting noordzuid over het gebied verplaatsen. Wanneer je uitgaat dat 500 m weerszijden van deze lijn de groep Kraanvogels gezien kunnen worden, dan geldt deze trefkans voor een strook van 30 km² (30 km lang en 1 km breed). Omgerekend kunnen dan $(30/900) \times 1000 = 33$ mensen zich in deze strook bevinden die de groep Kraanvogels kunnen herkennen, wanneer je er vanuit gaat dat de "vogelkenners" gelijkmatig over de Kempen verspreid zijn.

De meeste kans bestaat ook dat Kraanvogels op een werkdag overkomen. Gezien het feit dat verreweg de meeste natuurmensen in de regel ook plichtsgetrouwe burgers zijn, en daardoor door de weeks grotendeels aan het arbeidsproces deel zullen nemen, zullen van die 33, (verminderd met 75%) 8 mensen in staat zijn om op een door-de-weekse dag buiten te zijn. Maar mensen die in oktober/november niet persé buiten hoeven te zijn, zullen dat overdag ook niet doen. Stel dat de helft dan binnen is, dan blijven er 4 mensen potentieel over die in staat worden geacht om een groep Kraanvogels op een door-de-weekse dag over te zien komen en te identificeren. Tenminste wanneer ze geregeld omhoog kijken of wat waarschijnlijker is, wanneer ze eerst het kranengeroep zullen horen.

Dus de stelling, dat een groep Kraanvogels gezien hun afmeting en hun geroep moeilijk gemist kan worden wanneer deze over de Kempen vliegt, blijkt volgens de bovenstaande redenering niet waar te zijn. Realistischer is het te zeggen dat een groep Kraanvogels waarschijnlijk door-de-weeks niet opgemerkt zal worden wanneer deze overdag over onze regio vliegt.

Op een zaterdagmorgen krijg je natuurlijk een heel ander beeld, zou je zo zeggen. Veel vogelaars die dan Kraanvogels verwachten (b.v. door de weeks al 's-nachts gehoord), zullen er juist dan op uittrekken en er speciaal op letten of er naar gaan zoeken. Of dit werkelijk zo is? Het blijkt in ieder geval niet uit de getallen van vorig jaar.

Onopgemerkt

Nog een voorbeeld over het missen van een groep Kraanvogels. Toen ik vorig jaar op de eerste vrijdag van november 's-middags om 15.30 in onze tuin stond, hoorde ik in de verte het geluid van Kraanvogels. Ik ging naar binnen om mijn verrekijker te halen. Toen ik weer buiten stond, was het geroep duidelijk luider geworden. Omdat bomen mij het zicht ontnamen kon ik ze niet zien.

De burens hadden bezoek en met z'n zessen waren ze aan het discussiëren waar en hoe groot de vijver moest worden die ze in hun tuin wilde gaan aanleggen. Het kranengeroep werd nu echt luid en plotseling kwamen ze, bijna recht boven mij, van achter de bomen te voorschijn. Ik schat dat ze op 60m hoogte vlogen. Ze vlogen in een afgeronde V-formatie waarvan de ene lijn veel langer was dan de andere. Ik telde er 38, maar een groot deel werd alsnog door bomen uit mijn gezichtsveld onttrokken.

Ik liep naar de voorkant van het huis omdat ik daar een onbelemmerd uitzicht zou hebben. De groep ging lager vliegen en door het weifelende vlieggedrag en drukker geroep leek het erop dat ze wilden gaan landen. Ik telde 142 exemplaren. Ze landden echter niet, maar vlogen laag in steeds dezelfde richting rechtdoor. Ik heb ze nagekeken totdat ze niet meer te zien waren.

Toen ik weer terug ging en naar de achtertuin ging, stonden die mensen bij de burens nog steeds over de vijver te praten. Ik vroeg ze wat ze van die grote groep luid roepende laag overvliegende grote vogels vonden. "Wat vogels?", elkaar aankijkend, "heb jij ze gezien?" Dus niks gezien of gehoord, onbegrijpelijk voor mij, zoiets was toch niet te missen. Wel dus!

Ik ben naar binnen gegaan en op de topografische kaart was te achterhalen dat ze over Diessen zouden vliegen, richting landgoed "De Utrecht". Daarna meteen de telefooncirkel gebeld. Ik heb later van niemand vernomen, dat men deze groep Kraanvogels gezien had.

Drie golven

Later, bij navraag bij R. Wessels (die voor het SOVON alle waarnemingen in Nederland coördineert) bleek, dat tijdens het weekend en vooral die vrijdag veel Kraanvogels boven de Kempen doorgetrokken waren. Zijn, overigens nog incomplete, gegevens zijn als volgt. Landelijk zijn er in oktober 179 exemplaren overgekomen, in november 12.919 (waarvan 6786 op 4 november in 55 groepen) en in december 2857 exemplaren.

Het leek me interessant om de groepen die in dat weekend gezien zijn op een kaart in te tekenen. Ik heb daarom een aantal vogelaars gebeld en gevraagd naar hun waarnemingen. Opvallend was weer dat weinig dezelfde groepen Kraanvogels door anderen ook gezien waren. Het ligt voor de hand, wat verderop ook uit de gegevens zal blijken, dat in oostelijke richting van het gebied de intensiteit van doortrekkende Kraanvogels groter is.

In het najaar van 1994 zijn drie golven van doortrek door Oostbrabant/Limburg te achterhalen. Deze vonden veel later in het jaar plaats dan gebruikelijk is. Meestal ligt de piek van doortrekkende Kraanvogels voor de Kempen in de laatste week van oktober en eerste week van november.

Half oktober zijn al enkele exemplaren over de Kempen gekomen, deze waarnemingen zijn 's-avonds op het geluid gedaan.

De eerste golf

Deze vond plaats tussen donderdagavond 3 november t/m zondag 6 november. Op donderdagavond om 21.12 uur hoorde Jack Klomp te Geldrop Kraanvogels overvliegen en volgens zijn zeggen waren de jongen goed te horen, die maken een heel ander geluid dan de bekende roep van de ouden. Het geluid dat jonge Kraanvogels maken, is naar zijn zeggen te vergelijken met het schelle bedelgeluid dat die jonge Lepelaar maakt, die steeds aan het einde van elke uitzending te zien was, van de serie vogelfilms (van Vogelbescherming) die vorig jaar op tv. uitgezonden werden. Mij is dit nooit opgevallen, maar het is zeker de moeite waard om de volgende keren hier op te letten.

Op de slaappleaats van de Groote Peel zijn van donderdag op vrijdag 662 exemplaren geteld. Op de slaappleaats van de Peel bij Liessel zaten toen 43 exemplaren. Op die vrijdag zijn in de Kempen ± 1325 overvliegende exx. geteld.

Geschat wordt dat er die vrijdag over Someren tussen de 2000 en 3000 exx. zijn doorgetrokken. In Nederweert werden

op die vrijdag tussen 9:25 en 15:15 uur 1037 overvliegende ex. geteld. De grootste groep bestond daar uit 450 ex.

De tweede golf

Zondag 13 november zijn 60 ex. boven de Strabrecht gezien. Tijdens de bekendtelling werden op die dag 18 ex. geteld bij Ten Vorsel in Bladel.

Half november hebben in de Deurnese Peel zich 160 ex. gedurende een week opgehouden.

De derde golf

Op 2 december! werden in Nederweert, Someren, Asten, Deurne tezamen 909 ex. geteld. Tevens werden er toen 350 ex. over Swalmen (L) gezien.

In de Kempen zijn mij geen waarnemingen bekend.

De gegevens van de Kempen op een rij gezet

Om een idee te krijgen wanneer precies de groepen Kraanvogels overgevlogen zijn, is de tijd en de plaats bij elke waarneming vermeld. Deze gegevens kunnen ook inzicht geven of er dubbeltellingen zijn gedaan. Alleen de groepen 18 en 19 kunnen hiervoor in aanmerking komen.

<i>Datum Groep</i>	<i>Tijd</i>	<i>Plaats</i>	<i>Bijzonder- heden</i>	<i>Aantal</i>	<i>Waarnemer</i>
3-11-94					
1	avond	Steensel	gehoord	?	MvdBr
2	21:12	Geldrop	gehoord	?	J.Kl
3	22:45	Reusel	gehoord	grote groep	J.Wo
4	23.35	Reusel	gehoord	kleinere groep	J.Wo
4-11-94					
5	8:50	Groote Heide (Kraanven) gem. Leende	op de grond	161	W.Be
6	9:40	Son	»Z	5	W.Pe
7	10:00- -10:30	Heeze / Leende	»ZW (6 groepen)	±500	W.Bu
8	11:00	Heeze / Leende	rondcirkelend	1	W.Bu
9	11:37	Soerendonk	»ZW	9	W.Be
10	12:30	Eindhoven	»ZW	70	W.Pe
11	12:45	Riel (Eindhoven/Geldrop)	»Z	75	J.Kl
12	14:00	Aalst/Waalre	»ZW	35	W.Be
13	15:00	Heeze (Riel)	rondcirkelend	50	T.Bu
14	15:00	Groote Heide (Kraanven gem. Leende)	»ZW	15	J.Kl
15	15:15	Diessen	»ZW	142	P.Bu
16	15:15	tussen Heeze/Leende	»ZW	±80	W.Bu
17	15:20	tussen Heeze/Leende	»ZW	±60	W.Bu
18	16:00	Heeze (Riel)	rondcirkelend	±60	T.Bu
19	16:00	Groote Heide (Kraanven gem. Leende)	rondcirkelend	60	J.Kl
20	19:10	Reusel	gehoord	kleinere groep	J.Wo
6-11-94					
21	8:15	Strabrechtse Heide	»N	18	J.Kl
22	12:45	Valkenswaard	»ZW	6	C.Mu
13-11-94					
23	8:30	Strabrechtse Heide	»ZW	60	J.Kl
24	15:45	Ten Vorsel, Bladel	»ZW	18	J.W

De waarnemers voor de Kempen zijn: Wil Beeren, Peer Busink, Wil Busink, Toon Bussers, Chris Mulder, Jack Klomp, Willy Peters, Jan Wouters.

Gegevens van buiten de Kempen: Carlo van Seggelen, Raymond Pahlplats

